

Adalah The Legal Center for Arab Minority Rights in Israel
عدالة المركز القانوني لحقوق الأقليات العربية في إسرائيل
עדאלה המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל

19 באפריל, 2005

לכבוד
מר מנחם מזוז
היועץ המשפטי לממשלה
משרד המשפטים
רח' סלאח אל-דין 29
ירושלים

שלום רב,

הנדון: ערר על סגירת תיק מח"ש 2359/04

בשם המתלוננים: מר חוסין תיתי, מר סאלח תיתי, גב' לטיפה תיתי, גב' מרים תיתי, גב' סלווה בכרי, מר אבראהים שובאשי – תיתי, גב' פאטמה חסארמה, מר אחמד בכרי, מר סלאח דבאח וגב' פאטמה בכרי

בהתאם לסעיף 64 לחוק סדר הדין הפלילי, התשמ"ב – 1982, מוגש בזאת בשם מרשיי שבנדון¹ כתב ערר על החלטת מח"ש מיום 3/02/05 לסגור את תיק החקירה שבנדון, בעילת העדר עניין לציבור, כדלקמן:

הקדמה

1. ביום 25.04.04 הגישו מרשיי, תושבי הכפר בענה, תלונות למח"ש ובה הם דרשו עריכת חקירה אינטנסיבית והעמדה לדין את כל השוטרים שהפעילו נגדם אלימות מופרזת. בין מרשיי שהתלוננו היה מי שהוכה קשות ע"י אנשי משטרה עד כדי זוב דם ושברים בחוטם ובצלעות החזה; מי שנגרמו לו חבלות קשות בגופו וסדק עמוק בגולגולת; קשישה בת 80 שישבה בביתה וראתה במו עיניה כיצד אחד השוטרים מסתכל עליה, נפץ את חלון ביתה ומשליך לעברה רימון גז שהתפוצץ בין רגליה וגרם לה לכוויות קשות; גננת שביקשה סיוע בחילוץ ילדי הגן שנחנקו מריחות ונתקלה בגל של קללות גזעניות וסירוב להושיט עזרה ע"י השוטרים ועוד. לתלונותיהם צירפו מרשיי תצהירים החתומים על-ידיהם; תצהירים מטעם עדים לאירועים מושא תלונותיהם; תמונות רבות המתעדות את חבלותיהם הקשות של כמה ממרשיי ומסמכים רפואיים המתעדים את הנזקים הגופניים שנגרמו להם על-ידי אנשי המשטרה.

¹ להלן: העוררים

2. ביום 3/02/05, כעבור כעשרה חודשים מיום הגשת התלונות ע"י מרשיי, החליטה מח"ש לסגור את תיק החקירה מפאת "העדר עניין לציבור".
3. בערר זה מבקשים העוררים לשים לאל, את החלטתה של מח"ש לסגור תיק החקירה. הערר מתייחס לאינספור הפגמים המהותיים והיורדים לשורשו של עניין, אשר התגלו בעבודתה של מח"ש במהלך ולאחר טיפולה בתיק התלונות של מרשיי.
4. בקליפת האגוז נציין, כי מח"ש ניהלה את תיק החקירה בצורה קלוקלת ורשלנית תוך סטייה מובהקת מהוראות הדין והפרה בוטה לחובותיה כרשות חוקרת. מסתבר, כי לאחר 10 חודשים שבמהלכם הושלו המתלוננים, כי חקירה רצינית בעניין תלונותיהם מתקיימת, מח"ש לא עשתה מאומה. מבין 10 העוררים שהתלוננו בפני מח"ש רק אחד מסר עדות בפניה. איש מבין העדים שתצהיריהם צורפו לתלונות כתמיכה בטענות העוררים, לא הוזמן להעיד. חמורה שבעתיים העובדה, כי אף שוטר לא הוזמן להעיד.
5. רשלנותה של מח"ש איננה מתבטאת רק בעניינים המהותיים אלא גם בפרוצדוראליים, אך היורדים לשורשו של עניין. עם סגירת תיק החקירה טרחה מח"ש להודיע זאת בכתב רק לשלושה מבין 10 העוררים. ב"כ העוררים לא עודכנה אף היא בהתקדמות ובסגירת התיק נגד כלל העוררים, חרף בקשותיה הרבות. רק ביום 3/04/05 נודע לב"כ העוררים, ובמענה למכתבה, כי החלטת מח"ש מיום 3/02/05 לסגור תיקי החקירה נגד שלושת העוררים שקיבלו הודעה אישית, תקפה היא לגבי כלל העוררים, חרף העובדה כי איש מביניהם לא קיבל הודעה אישית על כך!
6. מח"ש לא רק שלא חקרה, לא ביררה, לא עדכנה ולא התאמצה, אלא גם מיהרה לסלק את תיק החקירה מעיניה ולגנוז אותו, בטרם מיצה מי מהעוררים זכותו להשיג על החלטתה. כמה ימים לאחר סגירת תיק החקירה על-ידי מח"ש היא מיהרה לשלוח את כל תכולתו למשטרת עכו, שם מתנהל תיק נגד אחד העוררים בגין תקיפת שוטר בשל אותו אירוע מושא תלונתו של העורר.
7. ודוק. בפני מח"ש עמדה ההזדמנות לבדוק באם היא ואנשי המשטרה הטמיעו את מסקנות ועדת אור לחקר אירועי אוקטובר 2000. אילו רצתה, יכלה מח"ש לנהל חקירה רצינית וליישם את כל לקחי דו"ח ועדת אור ולהוכיח ולו במעט שיפור כלשהו בדרך עבודתה. למרבה הדאבון, מח"ש שוב קפאה על שמריה וישבה בחיבוק ידיים וללא מעש; שוב נמנעה מלנהל חקירה עניינית; ושוב שוטרים חמקו ולא נתנו את הדין על מעשיהם הבלתי חוקיים. חרף מסקנות ועדת אור הברורות בדבר תופעת אלימות השוטרים נגד האזרחים הערבים והשימוש הבלתי פרופורציונאלי בכח, הגיעה מח"ש למסקנה כי אין טעם לחקור, הואיל ולציבור "אין עניין בהעמדת השוטרים לדין".
8. העוררים יטענו, כי אי העמדת השוטרים לדין על אף קיומן של ראיות לכאורה לביצוען של עבירות פליליות ומשמעותיות הנה בלתי סבירה בעליל ופוגעת פגיעה קשה בהשלטתן של נורמות התנהגות ראויות בקרב השוטרים. החלטת מח"ש נגועה בחוסר סבירות קיצוני שיש בה עיוות מהותי הגורם נזק לאינטרסים ולערכים שהמשפט הפלילי בא להגן עליהם.

כללי- האירועים האלימים בכפר בענה מיום 25.02.04

1. ביום 25/02/04 הגיעו כוחות משטרה מתוגברים אל הכפר בענה שבגליל, במטרה לאבטח הריסת בתו של מר יוסף תיתי, תושב הכפר. מעדויותיהם של כמה תושבים מהכפר, עולה כי כוחות המשטרה התפזרו במקומות שונים בכפר; השליכו רימוני גז מדמיע ורימוני הלם בכמויות גדולות; תקפו תושבים רבים, לרבות אלה אשר שהו בבתיהם בזמן ההריסה וגרמו לנזקי גוף ולנזקים רבים לרכוש התושבים בכלל זה לבעלי חיים שהיו ברשותם. אנשי המשטרה ניפצו חלונות של רכביהם של כמה תושבים ואף גררו כמה רכבים והשליכו אותם לתהום; ניפצו חלונותיהם של בתים המרוחקים כקילומטר מזירת הריסת הבתים והטילו אימה ובהלה גדולה בקרב כל תושבי הכפר.
2. באותו יום פונו לבתי חולים עשרות פצועים מתושבי הכפר חלקם משאיפת עשן וגז, בכלל זה ילדים ששהו בגני הילדים בשעות הבוקר, וחלקם האחר בעקבות תקיפתם על ידי שוטרים. עדויותיהם של תושבי הכפר בצירוף התמונות הרבות שנאספו בזמנו ואשר מתעדות הן את מספר רימוני הגז המסיביים שהושלכו לעבר **בתיהם של התושבים** והן אלו אשר מתעדות את החבלות הקשות שגרמו אנשי המשטרה לתושבים, לא הותירו כל ספק, כי השוטרים הפרו את החוק והפעילו כח בלתי סביר ובלתי מוצדק כנגד התושבים.

העוררים, חקירת מח"ש ותוצאותיה

9. ביום 25/04/04 הגישו העוררים, תושבי הכפר בענה, תלונה למח"ש נגד התנהגותם הבלתי חוקית של כמה שוטרים שהשתתפו במבצע הריסת הבתים בכפר בענה מיום 25.02.04. התלונה שהוגשה למח"ש באותו יום התייחסה בפירוט לאירועים מושא תלונתו של כל עורר בנפרד. בנוסף לתצהיריהם הנפרדים של המתלוננים/העוררים צורפו לתלונה תצהיריהם של תושבים מהכפר שהיו עדים להתנהגות המשטרה כלפי חלק מהמתלוננים. כמו כן, כללה התלונה תמונות רבות המתעדות, בין היתר, את הנזקים הגופניים שהסבו השוטרים לכמה מהמתלוננים. בנוסף, צורפו לתלונה מסמכים רפואיים רבים המתעדים את הנזקים הגופניים שנגרמו לחלק מהמתלוננים וכן את הטיפול והמעקב הרפואי להם נדרשו. כמו כן, עמדו העוררים בתלונתם על העבירות הפליליות והמשמעתיות שקיים חשד סביר, כי השוטרים ביצעו אותן.

התלונה שהוגשה למח"ש ביום 25/04/04 מצורפת לערר זה ומסומנת כנספח מיוחד.

10. בערר זה אין אנו מתכוונים לחזור בשנית על כל פרטי האירועים כפי שהוצגו בתלונות העוררים מיום 25/04/04. אולם למען הסר כל ספק יובהר, כי תלונתם של העוררים שהוגשה בפני מח"ש על כל נספחיה הנה חלק בלתי נפרד מערר זה. יחד עם זאת, ולמען בהירות ושלמות התמונה, מצורף לערר זה תמצית תלונתו של כל עורר בנפרד בצירוף

פירוט אודות פעולות החקירה אשר נעשו על ידי מח"ש בעניינו של כל עורר וזאת בהסתמך על חומר החקירה שנמסר לח"מ על ידי מח"ש, באמצעות משטרת מרחב גליל.

11. ביום 3.02.05 החליטה מח"ש לסגור את כל תיקי חקירת תלונותיהם של העוררים בעילת "העדר עניין לציבור". יצוין, כי רק ביום 3.04.05 נוכחה הח"מ לדעת, כי החלטת מח"ש מיום 3.02.05 תקפה לגבי כלל העוררים, שכן עד לאותה עת, היא סברה כי תלונותיהם של מרבית העוררים עדיין תלויות ועומדות בפני מח"ש וכי החקירה הסתיימה רק בעניינם של העוררים 1, 3 ו-6.

רצ"ב:

- **מכתבה של הח"מ מיום 24/03/05 בעניין ההתקדמות בחקירת תלונותיהם של מרבית העוררים. נספח ע/1**
- **תשובת מח"ש מיום 3.04.05 למכתבה של הח"מ מיום 24/03/05 בה מסתבר כי כל תיקי החקירה נסגרו מאותה עילה. נספח ע/2**
- **תקציר התלונה בפני מח"ש כנספח שסימנו ע/3.**

12. ביום 14/02/05 ולאחר שנודע לח"מ, כי מח"ש סגרה את תיק חקירתו של אחד המתלוננים, היא פנתה למח"ש וביקשה צילום תיק החקירה. ביום 21/02/05 קיבלה הח"מ בפקס הודעה ממח"ש לפיה, התיק לא נמצא בידי מח"ש הואיל והוא הועבר למשטרת עכו – תביעות גליל. הודעות זהות הגיעו למשרדה של הח"מ ביום 11/03/05 מאת עו"ד יפעת גרין ממח"ש ומגב' רונית שמואלי, מזכירת מח"ש.

רצ"ב:

- **מכתביה של הח"מ מיום 14/02/05 ומיום 21/02/05 בנוגע לצילום תיק החקירה, כנספח שסימנו ע/4.**
- **תשובות מח"ש מיום 21/02/05 ומיום 11/03/05, לפיהן עולה כי תיק חקירת מח"ש נמצא במשטרת עכו – מרחב גליל. נספח ע/5.**

13. לאחר צילום חומר החקירה ממשטרת עכו, ביקשה הח"מ ביום 24/03/05 לברר מה עלה בחקירת תלונותיהם של שאר המתלוננים (ע/1). ממח"ש נמסר ביום 3/04/05 כי כל התלונות נדחו והתיקים נסגרו מפאת העדר עניין לציבור. (ע/2). אי לכך פנתה הח"מ ביום 3/04/05 למח"ש וביקשה לברר באם החומר שצולם ממשטרת עכו, מהווה את כל חומר החקירה הרלוונטי לכלל העוררים ואם לא כן, מח"ש נדרשה להציג את כל חומר החקירה שברשותה (ע/6). בשיחה טלפונית עם עו"ד יפעת גרין מיום 4/04/05 הובהר לה, כי למח"ש אין עוד את התיק הנוגע לכלל העוררים הואיל והוא נגזר במח"ש, ונשלח כלו למשטרת עכו.

רצ"ב מכתבה של הח"מ למח"ש מיום 3/04/05. נספח ע/6.

14. למען הסר כל ספק, יצרה הח"מ באותו יום, 4/04/05, קשר טלפוני עם מר מוטי רוטבוים, החוקר מטעם מח"ש ואשר אמור היה לחקור את תלונותיהם של העוררים ולגבות עדויות. הח"מ הודיעה למר רוטבוים, כי בחומר החקירה שנמסר לה אין כל תיעוד

לחקירת שוטרים וכי אין כל תרשים המסכם את פעולות החקירה שנעשו ע"י מח"ש וכי ממח"ש נמסר שהתיק אצלם נגנז ואין ברשותם כל חומר הנוגע לאותו תיק. על כן, ביקשה הח"מ לדעת באם נחקרו שוטרים ובאם ישנו מסמך המתעד את פעולות החקירה שנעשו על ידו. במענה לבקשתה השיב מר רוטבווייס הנ"ל, כי אין הוא יכול למסור לי את המידע המבוקש הואיל והוא חסוי.

15. אי לכך, מבלי לגרוע מטענותינו נגד מדיניות מח"ש בעניין העברת חומר החקירה (ראו להלן), יודגש בשנית כי בהתבסס על דברי עו"ד גרין ממח"ש, הן בכתב והן בעל-פה, הנחתנו הנה כי החומר שנמסר לידינו על-ידי משטרת עכו ביום 23.03.05, משקף נאמנה את תיק מח"ש במלואו וכי אין ברשות מח"ש חומר חקירה נוסף מלבד זה אשר נמסר לנו באמצעות המשטרה. למותר לציין, כי במידה מסתבר כי התיק אשר נמסר לח"מ על-ידי המשטרה איננו משקף את כל החומר הנמצא בתיק מח"ש, העוררים שומרים לעצמם את הזכות לשוב ולתקן עררם זה בהתאם לחומר החדש שיומצא על-ידי מח"ש.

למען הסר כל ספק מצ"ב העתק מכל חומר החקירה של מח"ש כפי שנמסר לח"מ ע"י המשטרה. נספח ע/7

המחדלים והפגמים שהתגלו בחקירת מח"ש

1. מחלקת חקירות השוטרים לא חקרה ולא אספה נתונים

א. הממצאים שהתגלו בתיק החקירה של מח"ש

16. ככלל, חומר חקירה אמור לשקף את כלל הפעולות שנעשו על-ידי הממונים מטעם הגוף החוקר. כמו כן, אמור חומר החקירה לשקף את החומרים שנאספו ע"י הרשות החוקרת כחלק ממיצוי החקירה. לאחר עיון בחומר חקירת מח"ש, לא ניתן אלא להסיק, בין היתר, כי מח"ש סגרה את כל תיקי החקירה בעילת "העדר עניין לציבור" בזמן ש:

א. מבין 10 העוררים שהגישו תלונה בפני מח"ש, מח"ש הזמינה רק שניים (8 ו-9) למסירת עדות לצורך החקירה.

ב. מבין 10 העוררים שהגישו תלונה בפני מח"ש, מח"ש חקרה רק אחד מביניהם (עורר מס' 8). בנוגע לעורר מס' 9 חומר החקירה מעלה, כי הוא הוזמן למסור עדות, אך לא התייצב. כמו כן, לא היה "זמין" בנייד.²

ג. מח"ש לא הזמינה אף עד שתצהירו צורך לתלונות העוררים, למעט עד אחד, אותו הזכיר מתלונן מס' 8 במהלך מסירת הודעתו.

ד. מחומר החקירה אין כל תיעוד לכך, כי מח"ש חקרה שוטרים. משמע, כי אף שוטר שהשתתף במבצע ההריסות בכפר בענה לא נחקר על-ידי מח"ש.

² יצוין, כי במהלך כל תקופת החקירה איש מבין נציגי מח"ש לא טרח לברר עם הח"מ בעניינו של עורר מס' 9 שנטען ע"י מח"ש כי המאמצים שנעשו על מנת לאתרו, לא צלחו.

ה. אין אף תיעוד בחומר החקירה, לכך שמח"ש פנתה למשטרה וביקשה דו"חות פעולה ותחקירים, מאותו יום.

ו. על אף שהאירועים בכפר בענה הצטיירו כאירועים חמורים שבהם התעמתו אנשי המשטרה עם תושבים רבים מהכפר וחרף הדיווחים הרבים בכלי התקשורת על פינוי מספר נפגעים לבתי החולים, מחומר החקירה ברור, כי אילולא תלונותיהם של העוררים, מח"ש לא היתה מתאמצת אפילו ליזום פתיחה בחקירת האירועים בכפר.

ב. הפרת החובה לחקור

17. מהאמור לעיל, ברור כי בהסתמך על חומר החקירה של מח"ש אין מנוס אלא לקבוע, כי למעשה מח"ש לא חקרה את האירועים שנתבקשה לחקור. הימנעותה הלא מוצדקת של מח"ש לחקור מהווה הפרה בוטה לחובתה לחקור ולאכוף את הדין כל אימת שעולה חשד לביצוע עבירה על-ידי השוטרים.

18. על-פי סעיף 59 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסל משולב], תשמ"ב – 1982 "נודע למשטרה על ביצוע עבירה, אם על-פי תלונה ואם בדרך אחרת, תפתח בחקירה..." סעיף 49 ט' (א) לפקודת המשטרה הוציא מגדר סמכותה של המשטרה עניין חקירת שוטרים בעבירות פליליות (המנויות בתוספת הראשונה) ובמקביל העביר את סמכות החקירה למחלקה לחקירות שוטרים. מכאן הרי מדובר באותה סמכות חקירה על כל הכללים והחובות הנובעים מכך. חובתה של מח"ש לחקור איננה נופלת מחובת המשטרה לעשות זאת כל אימת שמתעורר חשד לביצוע עבירה פלילית.

19. מעבר לחובה המוטלת על מח"ש לחקור, חובתה גם לאכוף את החוק הפלילי³. המחוקק העניק למח"ש סמכויות רבות הזהות לאלו המוענקות לשוטרים מתוך הכרה בחשיבות פועלה באכיפת החוק הפלילי במיוחד כאשר העבירות מתבצעות על-ידי בעלי תפקידים האמונים על שמירה על שלטון החוק ואכיפתו. בדומה למשטרה, הפרקליטות ובתי המשפט, מופקדת מח"ש על אכיפת הנורמות הפליליות בהגינות על מנת להוציא את הכח ההרתעתי בקיום סנקציות כנגד מפירי החוק, מן הכח אל הפועל. על חשיבות אכיפת הדין הפלילי ראו:

- בג"צ 935/89 אורי גנור ו-2 אח' נ' היועץ המשפטי לממשלה. פ"ד מד(2), 485, 506-505.
- ש.ז. פלר, יסודות בדיני עונשין, חלק א', 1984 בעמ' 108.

ג. החלטת מח"ש לא נשענת על תשתית עובדתית

20. החלטותיה של מח"ש בדבר העמדה, אי העמדה לדין, פתיחה או אי פתיחה בחקירה, כפופות הן לכללי המשפט המנהלי. מתוך חובתה של מח"ש, כרשות ציבורית, לנהוג בסבירות ובהגינות נגזרת חובתה גם לבסס את החלטותיה על תשתית עובדתית ראויה ומהימנה. לצורך כך, מח"ש מחויבת לשקוד על איסוף הנתונים

³ ראו: סעיף 1 (1) לצו הגנת הפרטיות (קביעת רשות חקירה), התשנ"ח – 1998.

הרלוונטיים לעניין החקירה אותה היא מנהלת, ולקבוע על בסיסן את החלטותיה. על-פי הפסיקה העליונה הליך יצירת תשתית העובדות המהווה בסיס לקבלת כל החלטה מינהלית, צריך לעמוד בארבעה מבחנים. מבחנים אלה נועדו להבהיר מה מתחייב ממידת הסבירות בכל הנוגע לקביעת העובדות המשמשות את הרשות המנהלית כבסיס להחלטה. סטייה מהותית של הרשות מאחד המבחנים עלולה לערער את תשתית העובדות עד כדי כך שהחלטת הרשות תתבטל. ואלה הם ארבעת המבחנים:

" (א) איסוף הנתונים. הרשות המנהלית צריכה לאסוף את הנתונים הנדרשים לקבלת ההחלטה. לצורך זה עליה לפעול באופן סביר, לפי מהות הסמכות, מהות הרשות ונסיבות המקרה.

...
(ב) השייכות לעניין. באיסוף הנתונים חייבת הרשות המינהלית להבדיל בין נתונים השייכים לעניין לבין נתונים שאינם שייכים לעניין.

...
(ג) אמינות הנתונים. לא כל נתון השייך לעניין ראוי לבוא בחשבון שיקוליה של הרשות המינהלית. כדי שהרשות תוכל להתבסס על נתון, צריך שהנתון יעמוד במבחן הראיה המינהלית.

...
(ד) ראיות מהותיות. הנתונים הנוגעים לעניין, שהם גם נתונים העומדים במבחן הראיה המינהלית, מהווים את התשתית לקבלת ההחלטה. על פי ההלכה, התשתית צריכה להיות מוצקה במידה מספקת כדי לתמוך בהחלטה."

בג"צ 987/94 יורונט קווי זהב (1992) בע"מ נ' שרת התקשורת, פ"ד מח (5) 412, 424-425.

ראו גם:

- בג"צ 297/82 ברגר נ' שר הפנים, פ"ד לו (3), 29, 49.
- בג"צ 2013/92 עיריית רמלה נ' שר הפנים ואח' פ"ד מו (1), 271, 279.
- י' זמיר הסמכות המנהלית (כרך שני, תשנ"ו), 734.

21. כרשות חוקרת, שומה היה על מח"ש בטרם קבלת החלטתה "לא לחקור" או לסגור תיק חקירה להיווכח מהראיות המנהליות שהובאו בפניה על ידי העוררים, להזמין את העוררים להעיד בפניה לאתר את הנילוונים החשודים ולעמתם עם הדברים החמורים העולים מתלונתם של העוררים ולהזמין את האנשים שהיו עדים לאירועים המוזכרים בתלונה. כל זאת בצד חובתה לקבל מהמשטרה כל חומר הקשור לאירועים מאותו יום. על חובתה של רשות חוקרת להזמין חשוד למסירת עדות, נאמר לאחרונה כי:

"ככלל, בהעדר נסיבות יוצאות דופן, על הגורם החוקר לחקור גם את החשוד בביצוע העבירה. חובה זו מקורה בחובתו של כל גורם חוקר, לנהל חקירה באופן סביר ולאסוף את כל החומר הרלוונטי לצורך הפעלת שיקול הדעת של הגורם המחליט באשר להמשך

הטיפול בתיק החקירה. חובה זו זהה לחובתה של כל רשות מנהלית
האמורה להפעיל את שיקול דעתה."

ע"פ 3730/03 (מחוזי חיפה) מדינת ישראל נ' מוסטפא אגבארית, (טרם פורסם), ניתן
ביום 11/03/04.

22. לא אחת הביאו מחדליה של רשות חוקרת באיסוף חומר ראיות, לכדי זיכויים של
נאשמים. ביותר מהזדמנות אחת הדגישו בתי המשפט, כי מטרת החקירה
הפלילית היא להגיע לחקר האמת. הימנעותה של רשות חוקרת מלחקור עדים
רלבנטיים, פועלת רק לחובתה.

ראו:

- ע"פ 5781/01 אעמר נ' מ"י, (לא פורסם). ניתן ביום 10/03/04.
- ת"פ 8389/03 (שלום ת"א) מדור תביעות פלילי ת"א נ' פלוני. (טרם פורסם), ניתן
ביום 11/01/05.

23. בנוסף לאמור לעיל, בעניינם של כמה עוררים היה מקום לאסוף חומר אף מגורמים
שלישיים. כך למשל בעניינו של עורר מס' 1. עורר זה פירט בתלונתו בפני מח"ש כיצד
התנפל עליו שוטר מסוים בבית החולים ולעיניהם של שוטרים אחרים ואף לפחות בפני
אחת האחיות של בית החולים. מחמור החקירה שנמסר לח"מ עולה, כי מח"ש לא טרחה
לבדוק באם אירוע תקיפתו של העורר מתועד על-ידי בית החולים דבר שאמור לסייע
בחקירה ובהגעה לחקר האמת.

24. לא זאת אף זאת. בהתחשב בהיקף האירועים שהיו בכפר באותו יום, מספר האנשים
שפנו לבתי החולים כתוצאה משאיפת גז או מחבלות שונות, כוחות המשטרה ויחידות
הביטחון שנכנסו לכפר באותו יום והתפרשו לכל עבר, חובתה האלמנטארית של מח"ש
הנה לברר באם המשטרה ערכה **תחקירים כלשהם** הנוגעים להתרחשויות. מהדיווחים
הרבים בכלי התקשורת באותו יום, קשה היה לא להתרשם, כי אין המדובר במקרה רגיל
של הריסת בתים בליווי כוחות משטרה, אם כי באירוע חריג שבו נעשה שימוש מופרז בכח
המחייב עריכת תחקירים ולו לשם תיעוד האירועים.

25. רק לאחרונה עמד בית המשפט העליון על חומרת מחדלה של המשטרה, כרשות חוקרת,
בכך שלא אספה ראיות מהותיות לעניין החקירה שהיא מנהלת. בית המשפט קבע כי
מחדלה של המשטרה בבדיקת ממצאים מהותיים לניהול החקירה מהווה נזק ראייתי
המעביר את נטל השכנוע הראיתי על המדינה. מחדלה של רשות חוקרת יש בו כדי לשלול
מהמתלונן ראיות בעלות פוטנציאל לביסוס טענותיו. וכך גם בענייננו. במחדלה של מח"ש
לברר את זהות השוטרים שהוצבו במקומות המתוארים ע"י העוררים בתלונותיהם,
תרמה מח"ש לכך כי עד כה טרם זוהו אותם שוטרים וטרם נתנו את הדין על מעשיהם.
מחדל זה יש לזקוף לחובתה של מח"ש ותו לא.

ראו:

- ע"א 361/00 עאזם ד'אהר נ' מדינת ישראל. (טרם פורסם), ניתן ביום 10/02/05.
- דנ"א 19121/05 מדינת ישראל נ' עאזם ד'אהר. (טרם פורסם), ניתן ביום 12.04.05.

26. אי ברור עניין ביצוע תחקירים ע"י המשטרה, מהווה מחדל חמור בעבודתה של מח"ש. מדובר בסוג ראיות שחובתה של מח"ש לאסוף אילו חפצה בניהול חקירה רצינית. על חשיבותם של התחקירים הרחיבה ועדת החקירה הממלכתית לברור ההתנגשויות בין כוחות הביטחון לבין אזרחים ישראלים, באוקטובר 2000, (להלן ועדת אור). חברי הוועדה עמדו על המחדל החמור שהתגלה בעבודת המשטרה, לרבות מפכ"ל המשטרה, בכך כי לא נערכו תחקירים סמוך לאחר האירועים. על חשיבות התחקיר נאמר בעמ' 508 לדו"ח, כי :

" עצם ביצועו של תחקיר מסודר סמוך למועד האירוע היה מעביר מסר לשוטרים בשטח, כי יש מי שבוחן את התנהגותם ותפקודם, כי מקרי מוות ופציעה חמורה של אזרחים אינם עוברים ללא תגובה וכי יש לעשות הכול כדי להימנע מהם. מסר כזה – אם היה מועבר – אולי היה מונע גם חלק מהתוצאות הקשות של האירועים".

27. כך גם בעניין דו"חות הפעולה. חומר החקירה אשר נמסר לח"מ, איננו מכיל אף מסמך המעיד על דו"חות פעולה של המשטרה שנבנו על ידי מח"ש. לא ברור כיצד חקרה מח"ש את האירועים בכפר, והגיעה למסקנה אליה הגיעה, מבלי אפילו לבקש מהמשטרה את דו"חות פעולותיה. לתיעוד האירועים בדו"ח הפעולה נודעת חשיבות כאמצעי ראיה במקרה של קיום הליכי ברור, כעבור זמן, כגון הליכים משמעותיים או פליליים. "בתי משפט חזרו והתריעו על התופעה של היעדר תיעוד של פעולות שונות אשר יש להן, כעבור זמן, חשיבות במסגרת ההליך הפלילי".⁴

28. דו"חות הפעולה היו אמורים לשקף את תיעוד השוטרים לנעשה על ידיהם, את מיקומם בשטח ואת הדברים שהיו עדים להם. מדו"ח מסקנות ועדת אור עולה, כי עריכת דו"חות פעולה, הנו דבר אלמנטארי ביותר בעבודתו של כל שוטר ושוטר. את דו"חות פעולה יש לכתוב בין האירוע הוא יזום ובין אם הוא אירוע תגובה, בין אם האירוע קצר ובין אם הוא ארוך. את הדו"ח יש לכתוב בצמוד לסיום הטיפול באירוע, כדי שלא ישכחו פרטים מהאירוע. חובתו של השוטר לערוך דו"חות פעולה קמה לא רק כשנעשה שימוש בנשק.⁵

29. כרשות חוקרת, מח"ש היתה אמורה בראש ובראשונה לברר את עניין דו"חות הפעולה של המשטרה. באם ישנם דו"חות כאלה שומה היה עליה לעיין בהן ולהיעזר בהם לצורך עריכת החקירה. ובאם יתברר כי דו"חות כאלה לא נערכו, או נערכו בצורה רשלנית, חובה היה על מח"ש לציין זאת מפורשות בתיק החקירה בצירוף הצעדים שיש לנקוט כנגד השוטרים שהפרו חובתם לתיעוד פעולותיהם.

30. אי ברור עניין התחקירים המבצעיים ודו"חות הפעולה על ידי מח"ש מהווה פגם ומחדל רשלני חמור בעבודתה דבר אשר רק תרם לכך שאף פעולה משפטית ננקטה נגד מי מהשוטרים שהשתמשו בכח בלתי סביר כלפי תושבי הכפר, ובכללם העוררים.

31. למותר לציין, כי בידי מח"ש נתונים כל הכלים והסמכויות לאסוף מידע ולחייב את הרשויות לספק לה כל מידע שתבקש לצורך החקירה. מח"ש בחרה להימנע משימוש

⁴ ראו: מסקנות ועדת אור, עמ' 510.

⁵ שם, עמ' 509.

בסמכות זו ולהסתפק בכמה שיחות טלפון ומזכרים קצרים, ובכל לצאת ידי חובתה לחקור.

32. ודוק. מח"ש לא חקרה, לא אספה חומר ולא ראתה עניין לציבור להמשיך לחקור ולהעמיד את השוטרים האחראים לדין. בכך לא רק שהיא מעלה בתפקידה ובחובתה כלפי הציבור לחקור ולהגיע לחקר האמת, **אלא אף הוכיחה כי גם הביקורת שהוטחה נגדה הן במסקנות ועדת אור והן בדברי כב' השופט אור לפני כמה חודשים, עדיין בעינה עומדת.**

33. ביום 1.09.04, שנה לאחר פרסום דו"ח ועדת אור, נשא השופט (בדימוס) תאודור אור הרצאה באוניברסיטת תל-אביב. במהלך ההרצאה התייחס השופט אור, בין השאר, להתנהלות מח"ש הן בסמוך להריגתם של 13 אזרחים ערבים, והן לאחר פרסום דו"ח ועדת אור. השופט אור מתח ביקורת קשה על התנהלות עבודתה של מח"ש אשר מיאנה לגבות ראיות כדבריו:

"ככלל, המחלקה לחקירות שוטרים לא גבתה ראיות ביחס לאירועים שבהם נהרגו אזרחים, לא אספה ממצאים בשטח, ולא ניסתה, סמוך להתרחשות האירועים, לאתר מי היו השוטרים המעורבים בהם.

...

המלצתה של ועדת החקירה הייתה, שתתקיים חקירה של מח"ש בשורה של אירועים, כולל אירועים שבהם מצאו את מותם 13 אנשים. הכוונה הייתה, שלאור החקירה יוחלט אם להגיש כתבי אישום וכנגד מי. והנה מתברר, שעד כה טרם נקבעו מסקנות אם יש להגיש כתבי אישום לגבי אף אחד מן האירועים שהועברו לחקירת מח"ש. הוסבר, כי הסיבה לכך הייתה נעוצה בבעיות של כוח אדם במח"ש, וכי רק כשהתקבלה עזרה בכוח אדם זורז קצב החקירה. נוכח התוצאות הקשות של האירועים שנדרשה בהם חקירת מח"ש, נוכח העובדה שהעדויות שגבו חוקרים מטעם הוועדה והוועדה עצמה היו גלויות כל העת בפני הכל, כולל בפני חוקרי מח"ש, וזאת כבר במהלך עבודת הוועדה, ונוכח העובדה שחלפה כבר שנה מאז ניתנו ההמלצות בדו"ח הוועדה, מצער הדבר שלא נעשה עד כה יותר במסגרת חקירת מח"ש."

השופט (בדימוס) תאודור אור **שנה לדין וחשבון של ועדת החקירה הממלכתית לחקר אירועי אוקטובר 2000** (אוני-תל-אביב: 2004) 27-28⁶ **רצ"ב ההרצאה כנספח שסימנו ע/8.**

2. העדר עניין לציבור, האומנם?

א. העדר עניין לציבור בראי הפסיקה

34. העוררים יטענו, כי השימוש בסמכות שנתונה בידי התובעים מטעם מח"ש לסגור תיקים מפאת העדר עניין לציבור, נעשתה בניגוד למבחנים שנקבעו על-ידי הפסיקה העליונה.

⁶ http://www.tau.ac.il/video/General/Humanities/The_Moshe_Dayan_Center/Theodor_or.html

מבחנים אלה אומצו על ידי פרקליטות המדינה בהנחיות: 1.1 ו- 1.2 (עדכון אחרון 1.01.03).

35. סמכותו של תובע לסגור תיק חקירה מעילת של העדר עניין לציבור מעוגנת בסעיף 62 לחוק סדר הדין הפלילי, הקובע: "ראה התובע שהועבר אליו חומר החקירה שהראיות מספיקות לאישום אדם פלוני יעמידו לדין, זולת אם היה סבור שאין במשפט עניין לציבור". בבג"צ 935/89 גנור נ' היועץ המשפטי לממשלה⁷ התווה השופט ברק קריטריונים ואמות מידה לקבלת החלטה בעילת "העדר עניין לציבור". סעיף החוק הנ"ל פורש ע"י השופט ברק, באופן שהעמדת אדם לדין תיעשה בכפוף לשני תנאים מצטברים: האחד הוא, כי לדעת התובע הראיות שבידו מספיקות לאישום והשני הוא, כי התובע אינו סבור שאין בקיום המשפט הפלילי עניין לציבור, כדבריו:

"על פי לשונה של הוראה זו, מותנית הגשתו של אישום פלילי בהתקיים שני תנאים מצטברים, האחד "חיובי" והאחר "שלילי". התנאי "החיובי" הוא כי לדעת התובע הראיות שבידו מספיקות לאישום. תנאי זה עניינו קיומן של ראיות לכאורה, כלומר ראיות קבילות ובעלות משקל, אשר יש בהן, לדעת התובע, כדי להביא להרשעת הנאשם. התנאי "השלילי" הוא כי התובע אינו סבור שאין בקיום המשפט הפלילי עניין לציבור. תנאי זה מניח קיומן של ראיות לכאורה, ועניינו העדר עניין לציבור בהרשעת הנאשם ובגזירת דינו. אכן, קיומן של ראיות לכאורה הוא תנאי הכרחי, אך לא מספיק, להגשת אישום פלילי".

עניין גנור, עמ' 507.

36. ועוד. בבג"צ גנור הנ"ל ציין השופט ברק, כי משקבע המחוקק שהתנהגות מסוימת הנה פלילית הרי העמדת החשוד בעבירה לדין מתבקשת היא מהאינטרס הציבורי. **רק כאשר העניין הציבורי באי העמדה לדין עולה על זה שבהעמדה לדין ויד השיקולים השוללים העמדה לדין על העליונה, רשאי תובע להגיע למסקנה, כי קיים עניין לציבור באי העמדה לדין.** כדבריו:⁸

" הנה כי כן, "עניין לציבור", אינו ההתעניינות שמגלה הציבור בשאלת ההעמדה לדין. "עניין לציבור" אינו עניין דסקריפטיבי, אלא עניין נורמטיבי. משמעותו של "עניין לציבור" היא הכרעה ערכית באשר לתועלת שתצמח לקיום המסגרת החברתית על ידי העמדה לדין לעומת הנזק שייגרם למסגרת זו על ידי העמדה לדין ולתועלת שתצמח לה באי העמדה לדין. קיים עניין לציבור שלא להעמיד חשוד לדין, רק אם תובע שוכנע, כי העמדה לדין גוררת אחריה פגיעה כה קשה באינטרסים ובערכים שהחברה מבקשת להגן עליהם, עד כי פגיעה זו אינה שקולה כנגד היתרון שיצמח לאינטרסים ולערכים שהמשפט הפלילי בא להגשימם על ידי העמדה לדין."

עניין גנור, עמ' 509.

⁷ פ"ד מד (2), 485 (להלן: "עניין גנור")
⁸ שם, 509.

37. יוצא אפוא, ובהסתמך על גישת הפסיקה הנ"ל, כי בכל הנוגע לעניינם של העוררים, מח"ש ראתה שהתועלת שתצמח לקיום המסגרת החברתית ע"י אי העמדה לדין גוברת על התועלת שתצמח בהעמדת השוטרים לדין. **העוררים יטענו, כי העמדתם של השוטרים לדין היא זו שתשרת את האינטרס הציבורי ולא ההפך**. טיב הראיות שהובאו בפני מח"ש ונסיבות המקרה מחייבים, כי הפעם יזכו המתלוננים ליחס הוגן יותר מזה שזכו לו מתלוננים אחרים בעבר, טרם פרסום מסקנות ועדות אור.

38. לא ברור כיצד תביא העמדתם של שוטרים עבריינים לפגיעה באינטרסים שהחברה מבקשת להגן עליהם, בזמן שהחברה היא זו שתובעת מיגור תופעת אלימות השוטרים נגד האזרחים. אי העמדתם לדין של השוטרים היא זו שפוגעת בערך החברתי הנתון בסכנה על ידי הישנות העבירה, הן ע"י השוטרים החשודים בפועל, והן ע"י שוטרים אחרים בכח הזקוקים בנוסף להתראה הכלולה באיסור הפלילי בחוק, גם להתראה קונקרטיית הטמונה בעונש שהוטל על השוטר שהפר את הדין.

ראו: ש.ז. פלר, יסודות בדיני עונשין, חלק א', 1984, 108.

39. בסגירת התיק מחמת העדר עניין לציבור, שולחת מח"ש מסר לחברה, כי חרף נפיצותה של תופעת אלימות השוטרים בכלל, ונגד הערבים בפרט ואינספור הביקורות שהוטחו במשטרה, פקודיה ומפקדיה, שוטר הבורר לו דרך האלימות כאמצעי להשלטת סדר, כאשר לא היה מקום לשימוש בכח, איננו חייב לתת את הדין על כך. לטעם מח"ש האינטרס הציבורי איננו תובע במקרה זה העמדה לדין, לרבות משמעת. בכך, מחטיאה מח"ש את מטרות ההרתעה והגמול המתחייבות לגבי עבירות אלימות כדוגמת העבירות נשוא תלונתם של העוררים.

40. ודוק. בבואה להחליט, כי אין עניין לציבור בהעמדת השוטרים החשודים לדין, חובה היה על מח"ש לעמת מערכת שיקולים בעד ונגד העמדה לדין. בעניין נגד נקבע, כי בין יתר אותם שיקולים, יש להתחשב **בחומרת העבירה ובכלל זה הנזק שנגרם בעטיה ומצבו של קורבן העבירה**; נסיבותיהם האישיות של החשוד ושל קרבן העבירה; אינטרסים חיוניים של המדינה ושיקולים מוסדיים של התביעה. חרף תצהיריהם של העוררים בדבר הנזקים הגופניים שנגרמו להם וחרף הראיות שהצביעו בבירור על ביצוע עבירות פליליות ומשמעתיות חמורות, מח"ש בחרה להעניק "פטור" לשוטרים מכל סוג של אחריות פלילית ואף לא דאגה לברר את העניין עד תום טרם קבלתה ההחלטה.

41. ויודגש, העבירות עליהן הצביעו העוררים אינן יכולות להימנות על עבירות שהאינטרס החברתי הכללי עשוי להפחית ממשקלו של העניין הציבורי בהעמדה לדין. לא הרי תלונה בגין ביצוע עבירה של חבלה חמורה וחבלה בנסיבות מחמירות כהרי תלונה בגין ביצוע עבירות שיכול ויתנגשו בערך חופש הביטוי או ההתאגדות למשל. העוררים, רובם ככולם הוכן על-ידי השוטרים ללא כל הצדק שבדין. העובדה כי איש מבין העוררים לא נהרג, איננה אמורה להפחית מחומרת מעשיהם הבלתי חוקיים של השוטרים. דווקא בשל

העובדה כי מדובר בחשדות לביצוע עבירות ע"י שוטרים חייבים להיות נימוקים ושיקולים מנומקים וכבדי משקל לסגירת תיקי החקירה נגדם בעילת "העדר עניין לציבור".

42. כרשות אשר תפקידה הבלעדי הנו חקירת שוטרים בגין ביצוע עבירות והעמדתם לדין, ואשר מודעת היטב לתופעת אלימות השוטרים המופרזת כנגד האזרחים הערבים שומה היה על מח"ש לראות בחקירת הדברים שהועלו בתלונותיהם של העוררים עד תום. מח"ש אמורה היתה להפנים כי דווקא באותם מקרים, ובשל הישנות תופעת אלימות השוטרים ישנו אינטרס ציבורי לפחות בעריכת חקירה אינטנסיבית.

43. האינטרס הציבורי תובע, כי שוטר אשר מנצל את סמכויותיו לרעה ועושה שימוש בכח כלפי בני אדם באופן בלתי מוצדק חייב לתת את הדין על כך. שורת הצדק ועקרון אכיפת החוק ושלטונו באופן שוויוני, תובעים בירור החשדות עד תום ומיצוי הדין עם העבריינים.

ב. העניין הציבורי בחקירת אלימות שוטרים נגד אזרחים ערבים, בעקבות ועדת אור:

44. האירועים בכפר בענה אשר סוקרו בהרחבה על-ידי כלי התקשורת בזמנו, מספר התושבים אשר פונו לבתי חולים והבהלה ההמונית ששררה בכפר באותו יום לא הותירו ספק, כי אין המדובר במקרה בודד של עימות בין שוטר פלוני לאזרח אלמוני, אלא באירוע גדול בהיקפו ששוב העלה על סדר היום את יחסה העוין של המשטרה והשימוש המופרז בכח נגד אזרחיה הערבים של המדינה.

45. לכל הדעות, עשרה אזרחים פונים למח"ש ופורשים בפניה מסכת עובדתית קשה עם תיאור מפורט לאופן החמור שבו הותקפו והוכו על-ידי שוטרים ללא כל הצדק שבדין. מח"ש מנהלת חקירה חפוזה ורשלנית, וכעבור 10 חודשים היא מחליטה כי אין עניין לציבור בהעמדת האחראים לדין. משמעות הדברים הנה, כי אין כל עניין לציבור בחקירת והעמדת שוטרים עבריינים לדין כשעניין אלימות השוטרים המופרזת נגד האזרחים הערבים איננה עוד בגדר סוד וכי ידוע לכל שמדובר בתופעה מושרשת, שבהעדר חקירה מקיפה ורצינית והעמדת האחראים לדין, היא תונצח לעד.

46. סוגיית אלימות המשטרה ויחסה העוין כלפי האוכלוסייה הערבית הנה סוגיה ידועה ששיאה הגיע במהלך אוקטובר 2000. סוגיה זו, עמדה במוקד חקירתה של ועדת החקירה הממלכתית שהוקמה בעקבות הריגתם של 13 אזרחים ערבים ע"י אנשי משטרה. אחת המסקנות החשובות אליהן הגיעו שלושת חברי ועדת אור, כי יש לעקור מן השורש את תפיסת המשטרה העוינת לאזרחים הערבים ואשר מושפעת מדעות שליליות, כדבריהם:

"לסוגיית הטיפול המשטרתי במגזר הערבי היבטים, אשר אינם תקציביים גרידא. חשוב להטמיע, בכל דרגי המשטרה, את חשיבותה של התנהלות שקולה ומתונה ביחסים עם המגזר הערבי. בתוך כך, חשוב לפעול על מנת לעקר תופעות של דעות שליליות שנתגלו, גם אצל קציני משטרה ותיקים

ומוערכים, כלפי המגזר הערבי. המשטרה חייבת להטמיע בקרב שוטריה את התובנה, כי הציבור הערבי אינו אויב שלהם, וכי אין לנהוג בו כאויב".

ראו: מסקנות ועדת אור, עמ' 768.

47. ואם עד לפרסום מסקנות ועדת אור לא זכתה סוגיית האלימות המשטרית נגד הערבים ליחס הראוי ולטיפול המערכתי היסודי על-ידי רשויות המדינה הרי בעקבות פרסום מסקנות הוועדה, הצפייה הנה כי רשויות אכיפת החוק ובכללם מח"ש יפיקו את הלקחים הנדרשים וישקיעו מאמצים למיגור אותה תופעה.

48. האירועים נשוא תלונתם של העוררים, אמורים להיות שעת המבחן הן של המשטרה והן של מח"ש בעקבות מסקנות ועדת אור. באשר למשטרה, הצפייה היתה כי תנהג במתינות ותמנע מכל פעולה אלימה בלתי מוצדקת כנגד תושבי הכפר בענה. באשר למח"ש הצפייה היתה, כי מח"ש הטמיעה היטב את המסר, כי חקירת תלונתם של אזרחים ערבים המלינים על שימוש באלימות מפורזת על-ידי שוטרים, הנה דבר **שלציבור יש עניין בו** ואף דורש חקירתו באופן רציני ומקיף. דומה, כי הן המשטרה והן מח"ש טרם הטמיעו את מסרי ועדת אור, ועדה שישבה על המדוכה למשך קרוב לשנתיים של עבודה מקיפה ואינטנסיבית ואשר מיקדה את עבודתה בפגמים שהתגלו בעבודת המשטרה וכן במחדל הגדול של מח"ש במילוי חובתה כרשות חוקרת.

ג. מח"ש לא נימקה החלטתה בניגוד לחובתה על-פי דין

49. לא זאת אף זאת. החלטתה של מח"ש לסגור את תיק החקירה לא רק שאיננה עומדת במבחני הפסיקה אלא אף ניתנה בניגוד מוחלט להנחיות פרקליטות המדינה והיועץ המשפטי לממשלה. שכן, על-פי הנחיה מס' 1.2 להנחיות פרקליטות המדינה בעת סגירת תיק חקירה בשל "העדר עניין לציבור" יש להודיע על כך לקורבן העבירה או למתלונן, **באופן מפורט ומנומק עד כמה שניתן**. בהנחיתו מס' 4.1002 (51.051) של היועץ המשפטי לממשלה נאמר כי "כיוון שהביטוי "אין עניין לציבור" עלול להטעות, ראוי כי החלטה (בדבר סגירת תיק או אי העמדה לדין) בעילה זו **תנומק באופן שיובן מדוע אין מקום לנקיטת הליכים פליליים**". (הדגשה לא במקור).

50. בהעדר פטור על-פי חוק, מח"ש חייבת לנמק החלטותיה לסגור תיק של אזרח הבא לפתחה ומתלונן בפניה על אלימות פיזית ומילולית שהופעלה נגדו על-ידי השוטרים. החובה המוטלת על רשות לנמק החלטתה הינה אחד הכלים היעילים לביקורת ההחלטה.

ראו: בג"צ 431/89 קנדל נ' שר הפנים, פ"ד מ(4) 505, 526.

51. מח"ש הפרה חובתה הן בעניין ידוע קורבן העבירה בדבר סגירת תיק החקירה נגד החשודים והן בעניין נימוק החלטתה לסגור תיק החקירה, כפי שיובהר, להלן:

52. **ידוע המתלוננים ו/או באת כוחם** : עד למועד כתיבת שורות אלה, מרבית העוררים טרם קיבלו כל הודעה על סגירת תיקי החקירה. כאמור לעיל, רק בעקבות מכתבה של הח"מ מיום **24/03/05** שבו היא ביקשה לברר מה עלה בגורל תלונותיהם של 7 מהמתלוננים, נודע לה ביום **3/04/05** כי כל תיקי החקירה נסגרו מעילת העדר עניין לציבור. בשיחתה של הח"מ הטלפונית מיום **4.04.05** עם עו"ד גרין ממח"ש הובהר לה כי אכן, כל תיקי החקירה נסגרו עוד מיום **3.02.05**! עו"ד גרין הוסיפה, כי התיק במח"ש נגנז ותוכנו צורף לתיק משטרתי המתנהל נגד עורר מס' 1. הח"מ מחתה באופן נחרץ על האופן שבו מח"ש לא מעדכנת הן אותה, כב"כ העוררים, והן את העוררים בתוצאות ההחלטה לסגור התיקים בזמן אמת. בתשובה לכך, הבטיחה עו"ד גרין כי תשלח הודעה מפורטת לגבי כל עורר ועורר והעילה שבגינה נסגרה תלונתו. **הודעה שכזו טרם קיבלה הח"מ עד ליום זה**. כל אשר בידי הח"מ הנו מכתבה של מח"ש מיום 3/04/05 המבהיר כי תיקי החקירה **כמכלול נסגרו מפאת העדר עניין לציבור**.⁹

ראו: ע/1, ע/2

53. **נימוק ההחלטה לסגור תיקי החקירה** : כאמור לעיל, רק 3 עוררים מבין 10, קיבלו הודעה בדבר סגירת תיקי החקירה. בניגוד להנחיות פרקליטות המדינה והיועץ המשפטי לממשלה, גם בהודעות הללו שנשלחו לעוררים, אין כל נימוק לסגירת התיק. כך למשל הודיעה מח"ש לעורר מס' 1 על סגירת תיק החקירה:

"לאחר שעיינתי בתלונתך החלטתי משיקולים של עניין ציבורי שמכלול הנסיבות של האירוע אינו מתאים להעמדה לדין פלילי, ועל כן החלטתי שלא להמשיך בחקירה".

ראו: ע/3

54. לא למותר להזכיר, כי העורר הנ"ל לא הוזמן כלל למסור עדותו בפני מח"ש חרף העובדה כי בתלונתו הוא פירט את האופן שבו התנפלו עליו שוטרים בבית קרובי משפחתו, ואת האופן שבה התנפל עליו שוטר בבית החולים וגרם לו לחבלות בגופו ובראשו, את התמונות המתעדות את חבלתו והמסמכים הרפואיים המעידים על אשפוזו והטיפול והמעקב הרפואי שהיה נתון להם. דומה, כי בכל אלה לא היה די ולו על מנת לזמן את העורר ולברר ולחקור את תלונתו.

55. מהאמור לעיל, יוצא כי מח"ש התחמקה מלפרוש את השיקולים שהביאו לסגירת תיק חקירת תלונתו של **כל אחד** מהמתלוננים בניגוד להנחיות הברורות של פרקליטות המדינה והיועץ המשפטי לממשלה. במקום זאת, בחרה מח"ש לכרוך את תלונותיהם של כלל המתלוננים בתלונה אחת כללית, להתעלם מנסיבותיו של כל מתלונן ומתלונן ומהראיות השונות שהביא בפניה ולחמוק מחובתה לחקור באופן רציני ואינטנסיבי. את כל זאת בחרה מח"ש לעשות במשיכת קולמוס ובהודעה מתומצתת אחת, לפיה אין להמשיך לחקור מפאת העדר עניין לציבור. בכך, חפצה מח"ש להוריד מסך "הסוואה" לחקירה הקלוקלת שניהלה, שבמהלכה איש מעשרת המתלוננים לא נחקר, מלבד אחד.

⁹ העוררים ובאת כוחם שומרים לעצמם הזכות לפנות בתלונה נפרדת בעניין הפרת חובת יידועם בתוצאות החקירה בזמן אמת.

56. רשות מנהלית חייבת להפעיל שיקול דעתה באופן סביר. הפעלת שיקול דעת באופן סביר, משמעה, בין היתר, כי על הרשות לשקול את כל השיקולים הנוגעים לעניין, ולתת משקל ראוי לשיקולים אלה. ובעניינם של העוררים, קשה לעמוד על השיקולים שהביאו את מח"ש להחליט לסגור את התיק נגד השוטרים הן כי מח"ש לא פירטה את אותם שיקולים, והן כי נסיבות המקרה הנזק שנגרם לעורר וחומרת מעשי השוטרים אינה מאפשרת קביעה כי העניין הציבורי באי העמדתם השוטרים לדין עולה על זה שבהעמדתם דין.

3. גניזת התיק והעברת חומר החקירה לגורם שלישי בטרם מיצוי הזכות להגיש

ערר

57. הפגמים בעבודתה של מח"ש בתיק דנן, אינם מסתכמים במהלך עבודתה בלבד, אלא גם לאחר סגירת תיק תלונותיהם של העוררים. מסתבר, כי עם קבלת החלטה לסגור את תיקי תלונותיהם של עשרת המתלוננים, מח"ש העבירה את כל חומר החקירה של עשרת המתלוננים הנמצא בתיק מח"ש, אל משטרת עכו – תביעות גליל. ממח"ש נטען, כי הואיל והוגש כתב אישום נגד עורר מס' 1 בגין אותו אירוע נשוא תלונתו, חומר מח"ש הופך להיות חלק מחומר החקירה המשטרית וחלה חובה על-פי ההנחיות להעבירו לתיק המשטרתי.

58. העברת כל חומר החקירה למשטרה, ימים ספורים לאחר סגירת התיק על-ידי מח"ש לוקה בשני פגמים עקרוניים, כפי שיפורט להלן:

59. **ראשית וברמה העקרונית:** מח"ש גנזה את תיקי החקירה והעבירה אותם לגורם שלישי (המשטרה) עוד בטרם הספיק מי מהמתלוננים למצות זכותו הבסיסית להגשת ערר ולהשיג על קביעותיה של מח"ש בנוגע לתיק נשוא תלונתו. יש להבהיר, כי מח"ש לא שמרה העתק מתיק החקירה במשרדה ולמעשה חומר החקירה יצא משליטתה.

60. אין חולק, כי תיק מח"ש מהווה אינדיקציה יחידה לפעולות אשר נעשו ואשר הביאו למסקנה לסגור את התיק כנגד השוטרים במיוחד, כי מח"ש מציינת רק את עילות הסגירה ללא כל הנמקה. ללא עיון באותו תיק לא יוכל המתלונן לעולם להגיש השגה עניינית על סגירת התיק. חסימת הדרך בפני מתלונן לעיין בתיק מח"ש גוררת מניה וביה פגיעה בזכותו של המתלונן, המעוגנת בחוק, להגיש ערר. אין ספק, כי מדובר בפגיעה ממשית בשלטון החוק.

ראו: סעיף 64 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], תשמ"ב – 1982.

61. הפסיקה העליונה דנה לא אחת במעמדה החשוב של הזכות לערער ולהשיג על תוצאותיה של כל החלטה, אם כי מצדו של הנאשם. בענייננו, אומנם מעמדם של העוררים כלפי מח"ש איננו מעמד של נאשם אולם די בעובדה כי מדובר במתלוננים שהנם, כביכול, קורבנות של עבירת אלימות שבוצעו ע"י שוטרים, על מנת שתקבל זכותם להשמיע את השגותיהם בדבר אי העמדת תוקפיהם לדין משנה חשיבות.

על מעמדה של "זכות הערעור וההשגה" ראו :

רע"פ 3268/02 אַחמד קוזלי נ' מדינת ישראל. (טרם פורסם), ניתן ביום 5/03/03.

62. מח"ש העבירה את חומר החקירה למשטרה בטרם מלאו שלושים יום על סגירת תיק החקירה, תקופה שבה רשאי כל מתלונן למצות את זכותו להגיש ערר. העברתו של חומר החקירה לידי גורם שלישי משמעו העברת כל "הזכויות" של אותו חומר לאותו גורם, אשר הוא, ורק הוא, מוסמך כעת לאשר עיון בתיק או לא, לפי שיקוליו הוא ולפי תנאיו הוא. כך למשל, עם העברת תיק מח"ש למשטרה, הופכת זכותו האוטומטית של המתלונן לעיין בתיקו לזכות הטעונה אישור מצד המשטרה, על-פי הנחיותיה. לראיה נביא להלן את דבריה של עו"ד גרין ממח"ש בתשובה לבקשת הח"מ לצילום חומר החקירה:

"יחד עם זאת כפי שהודע לך, על פי הנוהל המקובל, הועבר התיק שבנדון לתביעות גליל, אשר הם הגורם המוסמך כעת להחליט, באשר לבקשתך לצילום החומר".

ראו: ע/5

63. ודוק. הפיכת זכות מאוטומטית לכזו הטעונה אישור על-ידי גורם שלישי שכביכול רכש את הבעלות על חומר החקירה שהועבר אליו מהווה פגיעה קשה בזכותו של המתלונן לערור ובהקדם. מתלונן אשר חומר החקירה של מח"ש הועבר לתיק משטרתי לא יוכל לעולם לעיין בו כל עוד לא הוגש כתב אישום¹⁰ נגדו, או כל עוד לא נסגר התיק המשטרתי נגדו, דבר שצפוי כי יארך זמן רב וייתכן שנים.

64. לא זו אף זו, מתלונן שהוגש נגדו כתב אישום ומבקש לעיין בחומר מח"ש הנמצא כעת בתיק המשטרתי איננו רוכש זכות אוטומטית לעיין באותו חומר וכי הוא יצטרך לקבל היתר מיוחד ממוני החקירה, ובמקרים מסוימים אף בהתערבות בית המשפט. **וגם במקרה הטוב שבו יותר לנאשם לצלם תיק מח"ש אין כל ערובה לכך כי מדובר בכל החומר שהועבר על-ידי מח"ש. המשטרה במקרה זה, היא התובעת והיא הפוסקת, ורק לה הסמכות לקבוע מה יותר לעיונו של המתלונן ומה לא.**

65. למען המחשת הסחבת והקשיים שבהם נתקלים נאשמים שהנם באותה עת מתלוננים בפני מח"ש, בבואם לצלם תיק מח"ש נסתפק בהבאת הדוגמא של העורר מס' 1. עורר זה הנו אחד העוררים הבודדים שקיבלו לידיהם את החלטת מח"ש בדבר סגירת תיק חקירת תלונותיהם. ביום 13/02/05 או בסמוך לכך, קיבל העורר הנ"ל את החלטת מח"ש מיום 3/02/05 לסגור תיק החקירה. יממה לאחר מכן, ביום 14/02/05, ביקשה הח"מ ממח"ש לקבוע מועד לצילום תיק החקירה לצורך הגשת ערר. רק ביום 21/02/05 קיבלה הח"מ תשובה ממח"ש ממנה עולה, כי כל תיק החקירה של העורר הועבר למשטרת עכו – תביעות גלילי, שם מתנהל נגדו תיק פלילי בגין אותו אירוע נשוא תלונתו במח"ש. העורר סר לתחנת משטרת עכו וביקש צילום החומר שהתווסף בתיקו המשטרתי. בקשתו זו נענתה תחילה בשלילה. לאחר התערבות הח"מ הותר לו הדבר באופן עקרוני. וכשניגש בשנית לצילום החומר במשטרה נאמר לו, כי הדבר בלתי אפשרי מסיבות טכניות (הפסקת

¹⁰ במידה והמשטרה החליטה לכלול את מח"ש כחומר חקירה המותר לעיונו של הנאשם.

חשמל מכונת צילום מקולקלת, יש טור ארוך לפניך וכד'. ביום 22/03/05 שוב ניגש העורר וביקש צילום חומר מח"ש, הפעם נאמר לו, כי אין לו זכות וכי הדבר איננו חלק מחומר החקירה.

66. רק ביום 23/03/05 ובהתערבות הח"מ הצליח העורר לקבל לידי את חומר מח"ש. יש להדגיש, כי לעורר לא הותר לצלם את החומר בעצמו, וכי הצילום נעשה על ידי פקידה במשטרת עכו אשר אישרה לו בע"פ כי החומר שנמסר לו הוא חומר מח"ש במלואו.

רצ"ב מכתבה של הח"מ מיום 22/03/05 בעקבות הסירוב לצילום חומר החקירה. נספח ע/9.

67. הנה כי כן, העברת החומר לידי המשטרה וגניזת התיק על-ידי מח"ש פוגעת דפקטו בזכותם של המתלוננים להשיג על החלטת מח"ש. גניזת התיק על-ידי מח"ש איננה יכולה להתפרש אלא כרצונה של מח"ש "להיפטר" מחשיפת חומרים שאספה על-ידי העברת "בעלותם" לגורמים שלישיים בעלי כללי עיון שונים ומסגרת נורמטיבית שונה. בין יום ולילה, הופך המתלונן מזכאי על-פי דין לעיין בחומרים הנוגעים לתלונתו לכה שראי רק לעיין, ונתון הוא לחסדיו של גורם שלישי שלא נטל חלק בעבודתה של מח"ש.

68. **שנית, בעניינם הספציפי של העוררים:** הפגם שנפל בעבודתה של מח"ש הגיע לשיאו כאשר היא העבירה את כל חומר החקירה הנוגע לכלל העוררים, לתיקו המשטרתי של עורר מס' 1 וזאת מבלי לדאוג להשאיר לעוררים העתק מהחומר אצל משרדי מח"ש על מנת לאפשר להם לבוא ולעיין בחומר החקירה. כעת, יצטרכו העוררים, שהנם חסרי מעמד בתיק המשטרתי, להתמודד עם סירוב אוטומטי, הואיל ואין להם אף זכות על-פי דין לבקש עיון בחומר חקירה משטרתי כשאינם צד לתיק המשטרתי.

69. יש להזכיר, כי עד ליום 3/04/05 סברה הח"מ כי חומר החקירה שצולם על ידי עורר מס' 1 הנו החומר הרלוונטי בעניינו. לאחר שנודע לח"מ ביום 3/04/05 כי מח"ש סגרה את כל התיקים, ביקשה הח"מ אישור ממח"ש בעניין חומר החקירה הנוגע לשאר העוררים. בעקבות שיחה טלפונית של הח"מ עם עו"ד גרין ממח"ש מיום 4/04/05 נודע לה, כי כל חומר החקירה הנוגע לכלל המתלוננים הועבר למשטרה וכי אין בידי מח"ש כל חומר חקירה נוסף הואיל והתיק נגז.

ראו: ע/6

70. כאמור, בעייתם של העוררים בעניין חומר החקירה בא על פתרונה הואיל ועו"ד גרין ממח"ש אישרה, כי החומר שצולם על-ידי עורר מס' 1, הנו החומר המשקף את כל תיק מח"ש. **אולם אין בעובדה זו כדי לגרוע מרשלנותה של מח"ש בעניין זה ומדיניותה לחפש אחר פתרונות קלים, שלא דורשים מאמצים ועמל, אפילו לא ברמה של צילום חומר חקירה ושמירתו במשרדיה בטרם מסירתו לגורם שלישי.**

71. **לסיכום:** מח"ש התנערה מחובתה לחקור את תלונתם של העוררים וסגרה את התיק נגד השוטרים ללא נקיטת ולו בדל של מאמץ להיווכח מאמיתות הדברים הקשים שתוארו בתלונותיהם. החלטתה של מח"ש לדחות את תלונותיהם של העוררים באופן שבו נעשתה,

מעבירה מסר חברתי מסוכן, המכשיר הלכה למעשה את התנהגותם האלימה של השוטרים כלפי האזרחים.

72. למעשה, בסגירת תיק החקירה, מצהירה מח"ש, כי השלכת רימון אל עבר קשישה הנמצאת בביתה כאשר השוטר רואה אותה ולא נמנע ממעשהו; התפרצות אל בתי התושבים והכאתם; התנפלות ברוטאלית על אזרחים וגרימת חבלות גופניות קשות; שימוש בניבולי פה ואמירות גזעניות כלפי גננת שביקשה סיוע בהצלת ילדי הגן; שימוש רשלני באמצעי פיזור ההמונים וגרימת חבלות קשות; סירוב להושיט עזרה לילדים קטנים ועיכוב במתן סיוע רפואי לתושבים שנפצעו בנוסף לעיכובים ולמעצרים הבלתי חוקיים, לא מחייבים חקירה אינטנסיבית ומקיפה וכי אין לציבור כל עניין בהעמדת השוטרים העבריינים לדין.

73. שיטת עבודתה של מח"ש בתלונותיהם של העוררים לא מותירה ספק, כי לקחי אוקטובר והביקורת שהוטחה במח"ש בדו"ח ועדת אור, טרם הצליחו להטמיע אצלה את המסקנה, כי חובתה הראשונה כלפי כלל הציבור הנה למצות חקירות עד תום באופן רציני ועמוק ומתוך רצון וכוונה אמיתיים להגיע לחקר האמת.

74. ניהול החקירה באופן הרשלני כפי שנעשה בענייננו משמעו מתן פטור אוטומטי לשוטרים מפריעת חובם לחברה ולשלטון החוק על עצם המעשה הפלילי המיוחס להם. חוב זה טרם נפרע. קיים עניין ציבורי עמוק בהעמדת כל השוטרים האחראים לדין, למען ידעו ויראו, ולמען מיגור תופעת אלימות השוטרים וחסיולה. הציבור הוא זה שמעוניין, כי תנוהל חקירה רצינית ורק בעקבותיה יוסקו המסקנות המתבקשות. אי העמדה לדין של אותם שוטרים עבריינים וניהול חקירה רשלנית כפי שנעשה בתיק דנן, מהווים מתכון מובטח להזמנת שוטרים אחרים ליטול את הסיכון בעתיד לביצוע אותן עבירות.

על יסוד כל האמור לעיל, אבקשך:

- א. לבטל את החלטת מח"ש לסגור את תיקיהם של העוררים מחמת העדר עניין לציבור.
- ב. לחייב את מח"ש לערוך חקירה מקיפה ואינטנסיבית ולהזמין את כלל העוררים והעדים מטעמם למסור עדות בפני מח"ש.
- ג. לחייב את מח"ש לבצע פעולות חקירה מקיפות, לאתר את השוטרים האחראים ולהזמין למסירת עדות.
- ד. להעביר אלינו פירוט מדויק אודות פעולות החקירה שבוצעו.
- ה. עם תום החקירה להעמיד את השוטרים האחראים לדין.

לטיפולך המידי והרציני אודה מראש.

בכבוד רב,

עביר בכר, עו"ד

ב"כ העוררים